

PĒTĪJUMA KOPSAVILKUMS

Žurnālistu jautājumu analīzes projekta kopsavilkums un secinājumi

20 radio un televīzijas interviju kvantitatīvās satura analīzes rezultāti

Galvenā atziņa. Visā datu kopā interrogatīvie paņēmieni veido 66,8% no visiem analizētajiem I/P tagiem, bet retoriskie - 33,2%. Svērtajā aprēķinā interrogatīvo paņēmieni īpatsvars pieaug līdz 68,3%, tātad pamatsecinājumu svaru sistēma nemaina.

1. Projekta mērķis un pētījuma jautājums

Pētījuma priekšmets ir jautājumu uzdošanas prakse interviju raidījumos un jautājumu komunikatīvās funkcijas. Galvenais jautājums ir, kāda ir attiecība starp interrogatīviem paņēmieniem, kuru pamatmērķis ir iegūt, precizēt vai pārbaudīt informāciju, un retoriskiem paņēmieniem, kuros jautājuma forma vienlaikus kalpo apgalvošanai, virzīšanai, spiediena radīšanai vai citai komunikatīvai funkcijai. Analīze salīdzina četrus anonimizētus žurnālistus un viņu intervijas, nodalot atsevišķi ekspertu un politiķu intervijas, kā arī izveidojot divus rezultātu vērtējumus - nesvērtos un svērtos rezultātus. Svērtā analīze ir apkopota tikai šajā dokumentā, bet nav sīkāk atspoguļota infogram nodevuma grafikos.

Pētījuma nolūks nav veidot žurnālistu kvalitātes novērtējumu. I/P proporcija raksturo kodēto jautājumu funkciju struktūru konkrētajā izlasē, taču pati par sevi nepierāda profesionālo kvalitāti, objektivitāti, neitralitāti vai intervētāja nodomu. Retorisks paņemiens var būt funkcionāli pamatots, piemēram, lai kritiski pārbaudītu amatpersonas teikto vai vadītu sarunu; tā nozīme vērtējama kontekstā.

2. Dati un metodoloģija

Izlasi veido 20 intervijas no diviem radio un diviem televīzijas raidījumu cikliem. Vienpadsmit intervijas klasificētas kā intervijas ar ekspertiem, bet deviņas - kā intervijas ar politiķiem vai politikas veidotājiem. Žurnālisti publicējamajā analīzē apzīmēti tikai kā Žurnālists A, Žurnālists B, Žurnālists C un Žurnālists D. Datu bāzē ir 1622 transkripta rindas; atsevišķajā skatā bez respondentu atbilžu rindām ir 827 rindas, bet vismaz viens analizējams tags piešķirts 729 jautājuma epizodēm.

Viena epizode var saturēt vairākas patstāvīgas funkcijas. Dominējošā funkcija ievietota kolonnā "Pamata Tag", bet būtiskas papildu funkcijas - kolonnās "Tag2", "Tag3" un "Tag4". Analīzē kopā iekļauti 1448 I/P tagi: 729 pamata tagi, 552 otrie tagi, 154 trešie tagi un 13 ceturtnie tagi. "Tag5" nav iekļauts, jo bija tikai viena vienība. Tādēļ tagu skaits nav interpretējams kā unikālu jautājumu skaits: vienai epizodei vidēji piešķirti aptuveni 1,99 analizējamie tagi.

Kodus, kas sākas ar I, analizē kā interrogatīvus, bet kodus, kas sākas ar P, - kā retoriskus. Nesvērtajā aprēķinā visas četras tagu pozīcijas skaitītas vienādi. Svērtajā aprēķinā pamata tagam piešķirts svars 1,00, otrajam tagam 0,75, bet trešajam un ceturtnajam tagam - 0,50. Aprēķinu pārbaude apliecināja, ka apvienotās datubāzes kopsummas sakrīt ar abiem proporciju failiem, visiem 20 interviju apkopojumiem un četri žurnālistu apkopojumiem. Rezultāti ir aprakstoši; statistiskās nozīmības testi nav veikti.

3. Galvenie rezultāti

3.1. Kopējā I/P proporcija un tagu pozīcijas

No 1448 analizētajiem tagiem 967 ir interrogatīvi un 481 retoriski. Nesvērtā proporcija ir 66,8% I pret 33,2% P jeb aptuveni 2,0 interrogatīvi tagi uz vienu retorisku tagu. Svērtajā analīzē iegūti 837,75 I punkti un 388,75 P punkti; attiecīgā proporcija ir 68,3% pret 31,7%. Svēršana tāad palielina I īpatsvaru tikai par 1,5 procentpunktiem.

Dominējošo jeb pamata tagu līmenī I īpatsvars ir vēl augstāks: 532 no 729 pamata tagiem jeb 73,0%. Otrajā pozīcijā I īpatsvars samazinās līdz 63,9%, trešajā - līdz 49,4%, bet ceturtajā - līdz 46,2%. Trešajā pozīcijā P jau veido 50,6%, savukārt ceturtajā - 53,8%; pēdējais rādītājs balstās tikai uz 13 tagiem un nav vispārināms. Kopējais virziens tomēr ir skaidrs: retoriskās funkcijas salīdzinoši biežāk parādās kā papildu, nevis dominējošā funkcija. Tas arī izskaidro, kādēļ pozīciju svēršana nedaudz palielina I daļu.

3.2. Atšķirības starp žurnālistiem un interviju grupām

Visiem četriem žurnālistiem interrogatīvo tagu ir vairāk nekā retorisko, taču proporcijas atšķiras. Tabulā parādīta nesvērtā I/P proporcija visām intervijām, ekspertu un politiķu intervijām, kā arī svērtā proporcija visām intervijām. Skaitis n apzīmē analizēto tagu kopskaitu, nevis jautājumu vai interviju skaitu.

Žurnālists	n	Visas I/P, %	Eksperti I/P, %	Politiki I/P, %	Svērtā I/P, %
Žurnālists A	373	64,3 / 35,7	71,7 / 28,3	60,6 / 39,4	66,1 / 33,9
Žurnālists B	563	59,9 / 40,1	57,1 / 42,9	61,0 / 39,0	61,3 / 38,7
Žurnālists C	345	71,0 / 29,0	81,8 / 18,2	60,6 / 39,4	72,0 / 28,0
Žurnālists D	167	86,8 / 13,2	90,1 / 9,9	84,4 / 15,6	88,5 / 11,5

Piezīme: I/P vērtības ir procenti; svērtā kolonna attiecas uz visām attiecīgā žurnālista intervijām.

Viszemākais nesvērtais I īpatsvars ir Žurnālistam B (59,9%), bet visaugstākais - Žurnālistam D (86,8%); starpība ir 27,0 procentpunkti. Žurnālistam A I īpatsvars ir 64,3%, bet Žurnālistam C - 71,0%. Svēršana saglabā to pašu secību un katram žurnālistam palielina I īpatsvaru par mazāk nekā diviem procentpunktiem. Absolūtie apjomi ir būtiski atšķirīgi: analizēti 373 A, 563 B, 345 C un 167 D tagi. Tādēļ salīdzinājumā primāri jāizmanto proporcijas, vienlaikus paturot prātā atšķirīgu novērojumu apjomu.

Ekspertu intervijās I veido 72,9% un P - 27,1%, bet politiķu intervijās attiecīgi 63,2% un 36,8%. Tādējādi ekspertu intervijās I īpatsvars ir par 9,6 procentpunktiem augstāks. Svērtajā analīzē starpība saglabājas gandrīz nemainīga: 74,3% pret 64,8%. Šī tendence nav pilnīgi vienāda visiem žurnālistiem. A, C un D ekspertu intervijās I īpatsvars ir augstāks nekā politiķu intervijās, savukārt B datos ekspertu intervijās tas ir par 3,9 procentpunktiem zemāks. Visizteiktākā ekspertu un politiķu interviju atšķirība ir C datos - 21,2 procentpunkti.

3.3. Biežākie jautājumu funkciju kodi

Interrogatīvajā grupā visbiežāk lietots I2 - precizējošs jautājums: 227 reizes jeb 23,5% no visiem I tagiem. Tam seko I7 - analītisks jautājums (163; 16,9%), I1 - izzinošs jautājums (125; 12,9%), I9 - prognozējošs jautājums (99; 10,2%) un I12 - kritisks jautājums (91; 9,4%). Šis sadalījums rāda, ka interrogatīvā klase nav viendabīga: tā apvieno informācijas iegūšanu, precizēšanu, analīzi, prognozi un kritisku pārbaudi.

Retoriskajā grupā dominē P1 - proponējošs vai prezumējošs jautājums: 236 reizes jeb 49,1% no visiem P tagiem. P2 - suģestīvs jautājums - konstatēts 89 reizes (18,5%), P10 - pārtraukšanas jautājums - 40 reizes (8,3%), bet P7 - provocējošs jautājums - 39 reizes (8,1%). P1 ir biežākais atsevišķais kods visā datu kopā, tomēr tas nenozīmē P klases pārsvaru: interrogatīvās funkcijas ir sadalītas starp lielāku skaitu bieži lietotu apakštipu. Turklāt tikai 99 no 236 P1 gadījumiem ir pamata tagi, bet 108 atrodas otrajā pozīcijā, tādēļ šī funkcija bieži papildina citu dominējošo jautājuma funkciju.

Ekspertu intervijās visbiežākais I apakštips ir analītiskais I7 (105 gadījumi jeb 27,1% no ekspertu I tagiem), savukārt politiķu intervijās - precizējošais I2 (152; 26,2%). Politiķu intervijās retorisko apakštipu kopums ir plašāks: bez P1 un P2 biežāk parādās arī P10 un P7. Šo atšķirību var pieņemt kā atšķirīgu jautājumu funkcionālo lietojumu, bet bez papildu konteksta to nevar skaidrot kā intervijas kvalitātes atšķirību.

3.4. Atsevišķu interviju variācija

Visās 20 intervijās I īpatsvars ir vismaz tikpat liels kā P īpatsvars. Nesvērtajā analīzē I daļa svārstās no 50,0% līdz 92,3%; svērtajā analīzē - no 52,1% līdz 94,2%. Tuvākā līdzsvaram ir viena eksperta intervija ar proporciju 50,0/50,0, viena politiķa intervija ar 50,7/49,3 un vēl viena politiķa intervija ar 53,3/46,7. Savukārt divās ekspertu intervijās I īpatsvars pārsniedz 90%.

Variācija pastāv arī viena žurnālista interviju ietvaros. Žurnālista A intervijās I īpatsvara diapazons ir 30,1 procentpunkts, B - 15,2, C - 40,7, bet D - 13,4. Tas liecina, ka kopējā žurnālista proporcija var slēpt atšķirīgus konkrētu interviju modeļus. Plašākā variācija A un C datus ir savienojama ar intervijas tipa un temata ietekmi, taču nelielais interviju skaits neļauj nodalīt šo faktoru patstāvīgo devumu.

4. Rezultātu interpretācija

Kopumā dati atbilst žurnālistiskas intervijas izziņošanai pamatfunkcijai: gan visā izlasē, gan katram žurnālistam un katrā intervijā interrogatīvie paņēmieni veido lielāko vai vismaz tikpat lielu daļu. Vienlaikus aptuveni trešdaļa visu piešķirto tagu ir retoriski. Tie nav margināla parādība, bet nozīmīga jautājumu veidošanas tehnikas daļa, īpaši kā otrā vai trešā funkcija vienā jautājuma epizodē.

Augstāks P īpatsvars politiķu intervijās var būt savienojams ar amatpersonu atbildības pārbaudi, pretrunīgākām premisām, nepieciešamību pārtraukt izvairīgas atbildes vai konfrontēt respondenta teikto ar citu informāciju. Tomēr datu struktūra neļauj pierādīt šādu cēloni. Žurnālists, medija formāts, intervijas ilgums, viesis un temats izlasē nav savstarpēji neatkarīgi, tāpēc atšķirību nevar droši piedēvēt vienam faktoram. Arī B datus novērotais pretējais ekspertu un politiķu salīdzinājums rāda, ka kopējā tendence nav universāla.

Svērtā un nesvērtā analīze dod vienādu galveno rezultātu virzienu: nemainās ne kopējais I pārsvars, ne žurnālistu secība pēc I īpatsvara, ne ekspertu un politiķu interviju atšķirības virziens. Līdz ar to secinājumi ir noturīgi pret izmantoto pozīciju svaru sistēmu. Vienlaikus pamata tagu analīze rāda izteiktāku I pārsvaru nekā visu tagu vienāda skaitīšana. Publiskojot rezultātus, ieteicams līdzās visu tagu proporcijai vienmēr norādīt arī pamata tagu proporciju, lai lietotājs nošķirtu dominējošo funkciju no papildu funkcijām.

5. Pētījuma ierobežojumi

Rezultāti balstās uz 20 mērķtiecīgi atlasītām intervijām, tādēļ tie nav automātiski vispārināmi uz visu četru žurnālistu profesionālo darbību vai Latvijas žurnālistiku kopumā. Interviju skaits, garums un kodēto vienību skaits nav vienāds. Izlasē radio intervijas ir būtiski garākas nekā televīzijas intervijas; tādēļ absolūtie tagu skaiti galvenokārt atspoguļo arī raidījuma formātu un pieejamo sarunas laiku. Proporcijas šo problēmu mazina, bet pilnībā nenovērš atšķirības temātā, viesu sastāvā un sarunas dinamikā.

Vairāku tagu piešķiršana vienai epizodei nozīmē, ka 1448 tagi raksturo funkciju sastopamību, nevis 1448 neatkarīgus jautājumus. Svērtās analīzes koeficienti ir pētnieciska izvēle, nevis empīriski validēta nozīmīguma skala. Kodējums ietver interpretāciju, bet starpkodētāju uzticamības rādītājs šim pilnajam datu kopumam nav aprēķināts. Tādēļ nelielas procentu atšķirības jāinterpretē piesardzīgi, īpaši grupās ar mazu tagu vai interviju skaitu.

Turpmākā pētījuma posmā ieteicams paplašināt izlasi, līdzsvarot interviju skaitu pēc formāta un respondenta tipa, fiksēt intervijas ilgumu un aprēķināt kodu biežumu laika vienībā. Metodikas reproducējamības pārbaudei vēlams neatkarīgi dublēt kodēt daļu materiāla un aprēķināt starpkodētāju saskaņu. Šādi būtu iespējams drošāk nošķirt žurnālista, formāta, temata un konkrētās intervijas konteksta ietekmi.

6. Gala secinājumi

1. Interrogatīvie paņēmieni izlasē dominē: tie veido 66,8% no 1448 analizētajiem I/P tagiem, bet retoriskie - 33,2%. Pamata tagu līmenī I īpatsvars sasniedz 73,0%.
2. Ekspertu intervijās I īpatsvars ir 72,9%, bet politiķu intervijās - 63,2%; starpība ir 9,6 procentpunkti. Šī tendence vērojama A, C un D datos, bet nav pilnīgi vienāda visā izlasē.
3. Starp anonimizētajiem žurnālistiem I īpatsvars svārstās no 59,9% līdz 86,8%. Atšķirība ir aprakstoši liela, taču to nevar interpretēt kā profesionālās kvalitātes reitingu, jo žurnālisti strādā atšķirīgos formātos un ar atšķirīgu interviju sastāvu.
4. Atsevišķu interviju rezultāti svārstās vēl plašāk - no 50,0% līdz 92,3% I. Tas rāda, ka intervijas veids, temats un konkrētā sarunas dinamika var būt vismaz tikpat nozīmīgi kā žurnālista kopējais vidējais rādītājs.
5. Biežākie interrogatīvie kodi ir I2 (precizējošs), I7 (analītisks) un I1 (izzinošs). Retoriskajā grupā koncentrācija ir lielāka: P1 (proponējošs vai prezumējošs) veido 49,1% no visiem P tagiem, bet P2 (suģestīvs) - 18,5%.
6. Retoriskie kodi biežāk ieņem papildu pozīcijas: P daļa ir 27,0% pamata tagos, 36,1% otrajos un 50,6% trešajos tagos. Tādēļ svēršana palielina kopējo I īpatsvaru no 66,8% līdz 68,3%, bet galveno rezultātu virzienu nemaina.
7. Rezultāti ir izmantojami kā šīs 20 interviju izlases apraksts un metodikas aprobācijas pamats. Plašākiem secinājumiem nepieciešama lielāka un līdzsvarotāka izlase; iespējams, precizēti tagu apraksti un/vai to skaita pārskatīšana; un veikta starpkodētāju uzticamības pārbaude.